

În preajma ștreangului (istoria unei nopți)*

Îi împușcați și îi băgați în beci.

Unul să nu iasă viu.

(Elena Ceaușescu,
stenograma ședinței
Comitetului Politic Executiv
al CC al PCR din 17 XII 1989)

Legea celui care a supraviețuit este să mărturisească. De acum înainte el este supus imperativului moral de a vedea lumea cu ochii celor care au încetat să o mai vadă. Nimeni din ceea ce au văzut cei care nu mai văd nu are dreptul să rămână ascuns. Liber ești numai atunci când ai curajul să rostești adevărul. Mai trebuie adăugat faptul că, urmând un vechi cuvânt al Evangheliei, în România și pietrele ajunseseră să strige: cum ar mai fi putut oamenii să tacă? Dar nu despre urgența revoltei vreau să vorbesc, ci despre lucrurile pe care le-am văzut în cele 26 de ore cât am fost arestat, mai întâi la Inspectoratul General al Miliției (IGM), apoi la Fortul Jilava. Am fost ridicat printre primii, când incredibila rezistență a poporului Bucureștiului împotriva dictaturii comuniste abia începea.

La început am fost doar șase, într-o încăpere din IGM, și aveam voie să stăm jos. Apoi am devenit 25. La început ușa dinspre culoar era deschisă, păzită de un milițian. Apoi, pe măsură ce orele serii înaintau, ușa a fost închisă iar în încăpere au fost postați trei milițieni înarmați. De pe culoar răzbăteau până la noi, năclăite, zgomotele unei aglomerații bizare asemănătoare unei respirații înfundate cu căluș – și gâfâite.

Când a căzut noaptea, un maior cu figură neutră, de funcționar, a citit câteva nume de pe o listă bătută la mașină. Al meu era printre ele. Am fost scos și întors cu fața la zid, cu mâinile la ceafă. Alți șapte mă însoțeau. Am reținut senzația de intolerabilă agresiune morală când mâinile lor mi-au căutat între picioare, cu dispreț și brutalitate. Ne-au pus cătușe la ambele mâini: formam un șir dezorientat și haotic, împins să șchiopăteze docil pe culoarele întunecate ale Lubiankăi bucureștene. Aici aveam să capăt primele semne ale violenței represiunii care se desfășura afară. Culoarul pe care îl străbăteam, răscut prin măruntaiele clădirii ca un șarpe segmentat, dădea spre mai multe săli (am numărat patru): toate gemeau de oameni. Dar nu erau oamenii pe care îi întâlneam de obicei pe stradă. Ar fi mai nimerit să îi numesc „trupuri”, și anume o grămadă de trupuri stâlcite. Erau înnoroiți, bătuți, desfigurați, stâlciți și speriați. Un tânăr tocmai primea în fluierul piciorului lovitură cu bocancul: cel care i le dădea era un puști cu ochi injectați și trăsături agreabile, care, printre dinți, îi cerea victimei sale să își țină *dracului* fața întoarsă la zid. Un bărbat bărbos cu alură de pictor urla de baioneta cu care un milițian îi răscolea testiculele. Alții, mai norocoși, erau bătuți numai sporadic, când milițienii, care se întărâtau între ei, se năpusteau, înjurând, să lovească. Cei care nu aveau încă mâinile zdrelite se țineau de zid precum bețivii (deși nimeni nu era beat); ceilalți, cu mâinile înroșite de sânge, se agățaseră de pereți cu pieptul și cu obrajii, de teamă să nu-i supere pe milițieni, care urlau continuu, ca posedați, „stați, bă animalelor, drepti! Stai

* Apărut sub titlul „Unter dem Strang: die Geschichte einer Nacht”, *Neue Literatur*, 41. Jahrgang, Heft 1-2, Januar-Februar 1990, pp. 105-110 (traducere de Christa Richter).

drept, boule, nu auzi! ai?” – și urma lovitura, și apoi altele și așa până când icniturele se răreau, iar cel care lovea își pierdea respirația. Pe pojghița tencuiei se lăteau desenele neregulate ale sângelui împrăștiat.

Podeaua era plină de trupuri aruncate de-a valma. Printre ele, călcând și izbind, cizmele milițienilor făceau poteci de ordine. Înjurau continuu, monoton și cu ură. Își întrețineau prin vorbe îndârjirea pe care un maior crăcănat și violent le inculca, pomenindu-l mereu pe *tovarășul secretar general*. Frica de superiori și plăcerea de a dispune de un trup erau deopotrivă vizibile pe fețele acelor puștani în uniformă, care nu cereau decât schița unui ordin pentru a putea schingiui cu conștiința împăcată. Loveau în cine apucau, la întâmplare: pumnii, picioarele, bocancii, bastoanele, patul armei – totul era bun pentru a produce și exaspera suferința. Era un spectacol de coșmar. Milițienii care asistau pe margine rânjeau, fumând. Nu exista nici un trup de deținut, pe culoare, din care să nu curgă sânge. Aproape toți gemeau. Fuseseră bătuți îngrozitor, iar câțiva dintre cei întinși pe jos implorau în șoaptă ajutor medical: aceștia erau răniții prin împușcare. Milițienii care ne călăuzeau urlau la noi să nu întoarcem capul. Dar era imposibil să nu privești: dacă am fi fost orbi, pielea noastră îngrozită s-ar fi transformat în privire.

În fine, îmbrânciți, am fost scoși pe platoul IGM care era scufundat în beznă. Blocurile din jur păreau îndoliate: deși le căutam cu înfrigurare, căci speram ca cineva să le vadă, nu am zărit nici o lumină aprinsă. Milițienii care ne-au împins în dubă își luminau picioarele cu lanterne. Erau foarte mulți și vorbeau în șoaptă. Ne-au ordonat să stăm numai pe partea stângă. Nici nu se putea altfel, legați cum eram, prin cătușe. Locul era prea strâmt și doi dintre noi, rănindu-și mâinile, erau constrânși să stea pe genunchii celorlalți. Am auzit o voce autoritară întrebând câte „bucăți” sunt înăuntru. I s-a răspuns „șapte”. „Mai aduceți șapte”, a strigat înăbușit prima voce. După o clipă de tăcere, altcineva a întrebat, cu o voce mult mai lipsită de autoritate: „îi... îi... împușcă acum?” „Nu, nu-i împușcă; se așteaptă ordinul”, a fost răspunsul. Am înțeles cu tristețe că represiunea fusese mai puternică decât demonstrații, că la Timișoara uciderea va continua și că, la București, noi, cei deja arestați, suntem condamnați să devenim primele victime exemplare. Mi-am făcut cruce cu limba în cerul gurii (aveam mâinile imobilizate) și am început să mă rog. M-am lepădat de amărăciune îngânând Tatăl Nostru.

Duba a demarat peste puțin timp și, pe geamlâcul de deasupra șoferului, am început să privim drumul. A coborât pr strada Eforie, a trecut Dâmbovița pe la Izvor, apoi s-a angajat pe Victoria Socialismului spre Casa Diavolului (numită în presa oficială, impropriu, „Casa Republicii”). Am fost imediat frapat de simbolistica acestui *descensus ad inferos* silit: cu excepția mașinilor preziențiale, cred că mașinile represiunii au fost primele care au inaugurat glorioasa „victorie a socialismului”. Simbolul dicta această confirmare: la victoria socialismului se ajunge numai prin moarte organizată. Destinația noastră, aveam să pricepem cu timpul, era Fortul Jilava. Abia ajunși, am fost din nou identificați. Ni s-au făcut fișe de internare. Apoi am fost vârați într-un soi de arest preventiv, o încăpere cu mai puțin de 15 m² suprafață, 63 de inși. Camera era prevăzută cu o aerisire de tip Iejov & Iagoda: calculată să te sufoci fără să te asfixiezi. Firește, nu se putea nimeni așeza: eram atât de înghesuiți, încât, dacă ne-ar fi secerat vreo rafală, am fi rămas în picioare. Așa ne-am petrecut noaptea: torturați de somn, de răni, de sufocare și de conștiința că vom fi împușcați.

Descopeream că în fața morții nevoile tac: nu mi-a fost nici o clipă foame deși am stat tot timpul nemâncat. Ce simțeau cei care aveau plăgi deschise? Mai aveam să

descopăr că iminența morții le smulge oamenilor identitatea. Nimeni nu a avut curiozitatea să-și întrebe vecinul de celulă ce nume poartă și, la rândul său, nici nu s-a recomandat. Eram deja înveliți în decența anonimă și indiferentă a morții. Am consimțit la ea, toți, cu naturalețe și, aș zice, cu grație. Era o grație în care comuniam.

Mare parte dintre noi fusese bătută cu bestialitate. Mulți aveau răni deschise; sângele se închegase pe răni într-un mod respingător, amestecat cu noroiul de care plaga fusese târâtă. Hainele, mototolite, erau mânjite de sângele scorjit: pata lui era fadă, mirosul lui – inconfundabil. Unul avea obrazul despicat în trei linii cu marginile zdrențuite, care porneau din pomat. Am văzut un bărbat cu tibia fracturată de lovitură, din a cărui față hidos tumefiată sângele continua să curgă, nestăvilit, coagulându-se sub bărbie, ca țurțurii, pe gât. Un tânăr fusese bătut atât de tare încât, în ciuda feței, care nu zâmbea și care îi era desfigurată, chicotea continuu, înfricoșându-ne. Am aflat de la cei care asistaseră la supliciul lui că fusese bătut timp de o oră cu bocancii numai în cap, de către doi milițieni (un plutonier și un sergent-major: pe unul dintre ei îl chema, țărănește, Gheorghe). Bietul își pierduse mințile. E inutil să înșir efectele îngrozitoare ale cruzimii omenești. Defilarea lor, în ciuda ororii, este monotonă: modalitățile torturii sunt finite; infinite sunt însă degradarea, ultragiul și suferința. Rămâne faptul că fiecare dintre acești oameni fusese torturat cu sânge rece de un semen al său, semen a cărui singură motivare era un salariu ceva mai umflat și o seamă de privilegii meschine.

Toată noaptea au sosit arestați: starea lor era tot mai proastă. A noastră, prin contrast, părea mai bună. Am aflat astfel că demonstrația nu a putut fi împărtășită decât noaptea târziu, că mulți oameni au fost împușcați sau pur și simplu striviți de autoblindate, că, în susul străzii Regale, trupele speciale se schimbau din sfert în sfert de oră și că băteau cu o cruzime nemaiîntâlnită. Mi s-a povestit de arestați târați de picioare până în dreptul hotelului Negoiu, izbiți acolo cu dinții de zid și apoi zdrobiți în bătaie de oameni care se schimbau la intervale scurte de timp. Transformați în masă inertă, erau băgați în dube și expediați la Jilava. Unii vorbeau cu groază de bastoane de cauciuc umplute cu mercur, a căror lovitură, șopteau, despică mușchiul, sfărâmă osul și poate crăpa țeasta. Un tânăr cu barbă mi-a relatat despre soarta unui adolescent care fusese rănit la picior în dreptul blocului Dunărea; văitându-se și târându-și ciotul însângerat, continua să strige împotriva lui Ceaușescu; doi milițieni l-au tras în antreul blocului unde, în spatele ușii, i-au zburat creierii cu două focuri de armă.

Când au venit zorii, ne-au scos din cotețul în care ne sufocasem unii de alții, câte opt, și ne-au băgat iar într-o dubă. În fața mea, pe banchetă, se afla un tânăr masiv care gemea încetșor. Părea zdrobit. Am reușit să aflu de la el că fusese bătut peste ceafă cu bastonul până când și-a pierdut cunoștința; când și-a revenit, a descoperit că nu mai vede. A început să urla. După ce l-au bătut că urlă, milițienii cărora le-a spus că și-a pierdut vederea au continuat să-l lovească sălbatic peste ficat, rinichi și testicule – de astă dată pentru că minte. Acum zăcea în fața mea, un munte de carne răvășită, din care ieșea, intermitent, o voce mică, tânguioasă și pierdută.

Sfârșiind ceața lăptoasă a zorilor, care părea lipită de asfaltul umed, ne îndreptam spre miezul Jilavei. Am străbătut două garduri circulare de sârmă ghimpată, înalte de peste doi metri, și am fost debarcați în fața unei gherete murdare în care stătea de pază un soldat. Cel cu privirea zdrobită a rămas în mașină. Nu știu unde a fost dus. Mai târziu, l-am căutat printre cei eliberați: nu l-am găsit. Nici azi nu știu dacă mai e în viață. Ca aproape tuturor camarazilor mei de detenție, nici lui nu îi cunosc numele...

Am intrat într-un soi de cramă având pereți cu o grosime de peste 1,5 m, bolțiți în arc de cerc peste linia podelei. Zidurile erau albe și zgrunțuroase. Ne-au îndreptat spre o fundătură retezată cu cărămizi văruiite. Ne-au somat, înjurându-ne, să nu întoarcem capetele. În dreapta mea, pe perete, la înălțimea umerilor, am zărit niște pete lunguiete, zdrențuite, maronii la culoare. Mi-a luat o clipă să înțeleg că e sânge uscat. Vreun militar zelos izbise în trecere capul unui deținut de aceste ziduri. Imediat ce mi-am dat seama că e sânge, am început să-i simt mirosul.

Un gardian cu voce brutală i-a zis milițianului care ne păzea să ne ducă alături: „pe ăștia îi aranjez acum”, a adăugat. Când ne-am întors fețele, l-am văzut: nu știu ce au gândit camarazii mei, dar mie mi s-a făcut pentru prima oară frică. Camera de „alături”, unde trebuia să fim noi „aranjați”, părea și ea, ca toate celelalte, zidită în pământ. O neliniștitoare „cramă de spital”. Lângă zidul din stânga se afla un șir de scaune. Ne-am așezat. Abia când mi-am lăsat ochii să cutreiere camera am înțeles unde fusesem aduși. În mijlocul încăperii se afla un scaun cu spătar; în jurul lui, tăiate, bucăți de frânghie; o masă cu tăblia de faianță se afla la numai un metru distanță, iar pe luciul ei alb am văzut doi drugi de fier și câteva cârpe mototolite; două butoaie de plastic de 50 l, un polonic și o pâlnie uriașă se aflau alături; dar ceea ce sărea în ochi, ceea ce urla din fiecare obiect pe care ochii mei îl vedeau, erau petele de sânge neînchegat de pe podea și cârpele îmbibate cu sânge proaspăt. În jurul scaunului – sânge, pe zidul de lângă masă – sânge, cârpele – murdărite de sânge... Acolo fusese torturat un om cu foarte puțin timp înainte, iar noi fusesem aduși acolo pentru a-i lua locul.

Malraux spunea că nimeni nu rezistă torturii. Ei bine, nici unul dintre întâmplătorii mei camarazi nu a dat semne de teroare. Demnitatea lor m-a impresionat. Și atunci, parcă brusc iluminați de iminența torturii, am schimbat între noi primele numere de telefon: fiecare credea că *celălalt* va scăpa cu viață, găsea acest lucru normal, și căuta să se asigure că familia va afla de soarta care i s-a merit. Am resimțit deriziune față de viitorul meu trup mutilat, care se va despărți de viață în urlet și durere. Aflam cu oarecare indiferență că și suferința te poate face să roșești.

Dar Dumnezeu a voit să trecă și acest pahar de la noi. Cam după un sfert de oră gardianul cu voce brutală a târât până la scaunul din centru un bărbat matur îngrozitor mutilat, căruia îi zvâcnea, ca la muribunzi, piciorul, iar pe noi ne-a evacuat, fără să ne mai înjure, până la celula 88. Aici am fost înghesuiți de-a valma, probabil intenționat, până ce am ajuns să stăm câte trei în același pat.

Astfel am început să așteptăm bățile anchetei. Ciuleam urechile. Ne priveam între noi, inspectam celula. Ne obișnuiam instinctele cu respirația greoaie a temniței. Timpul trecea. Din când în când ușa se deschidea, era citit un nume. Cu timpul, riscul de a fi strigat nu ne-a mai produs emoție. Ne obișnuiam cu detenția în același fel în care am acceptat imediat inimaginabila murdărie a aceluia hidos penitenciar. Fiind la cheremul demenței energumenului care luase România în posesiune absolută, știam că suntem pândiți de moarte la fiecare pas. Lent, precaut, cu oarecare lehamite, au început discuțiile: astfel, pentru prima oară de când eram închiși mi-am putut face o imagine asupra amplorii demonstrației. Se vorbea insistent de un apel la grevă generală pentru 22 decembrie. În noi, cum se întâmplă adesea cu cei izolați, speranța se amesteca haotic cu resemnarea. Este poate motivul pentru care, fiecare față de el însuși și orcine față de fiecare, nu redevenisem încă individualități. Nu avea nimeni nevoie de un nume pentru a-l considera pe celălalt un camarad demn de încredere. În mod spontan, noi, încarcerării

unei răzmerițe căzute plească peste capul bizarului popor român, nu am avut nevoie de nume pentru a ne legitima*.

Înregistrez acest fapt cu uimire, semnificația lui rămânând încă a fi degajată. Am făcut cunoștință unii cu ceilalți, adică ne-am dat unul altui numele, abia în momentul în care, după vremea amiezei, am fost anunțați că vom fi eliberați peste puțin. Tot atunci un preot din Greaca, care fusese arestat împreună cu noi, a rostit cu glast tare un extraordinar Tatăl Nostru și imnul de slavă către Fecioara Maria care începe prin cuvintele „Cuvine-se cu adevărat să te cinstim...”. Nu știu câți dintre cei de față erau credincioși în viața de toate zilele. Fapt este că ne-am ridicat la unison în picioare și, cu toții, parcă cerându-ne iertare, am plâns. A fost de departe momentul cel mai emoționant al detenției.

În fine, abia după decizia de eliberare, răniții au fost spitalizați iar bolnavii au primit medicamente: fără acest ordin ne-ar fi lăsat să murim având conștiința că nu și-au făcut decât datoria.

Un ultim amănunt, cu valoare simbolică: am fost scoși din celule într-o curte care părea dosită de celelalte clădiri, având aspectul unui șanț lat: aici ne-au fost înapoiate verighetele, banii, ceasurile și buletinele. Curtea avea două laturi de zid și una de pământ sub forma de val înalt, păzită de foisoare cu soldați înarmați cu mitraliere de câmp. Latura curții formată de zidul îngust era, aparent, locul în care se executau sentințele de condamnare la moarte. M-am apropiat de el: zidul era maroniu-roșcat, mâncat ca de lepră de găurile lăsate în mortar de gloanțe. Sub picioarele mele pământul era atât de bătătorit, încât netezimea lui, prin apa pe care nu o lăsa să-l pătrundă, sugera lipsa de elasticitate a pielii de mort. Înțelepciunea hazardului făcuse să fim eliberați prin locul unde oamenilor, de regulă, li se lua viața. Cu această ultimă coincidență simbolică am reintrat în viața de după Ceaușescu.

Am certitudinea că, dacă în ziua de 22 decembrie 1989, regimul comunist din România nu ar fi căzut, majoritatea celor care au fost arestați cu o zi înainte ar fi fost împușcați. Evenimentele ar fi avut cursul deja exersat de criminali la Timișoara: bătaie, arest, tortură, împușcare – distrugerea cadavrului. Din acest motiv, pentru că știu cui îi datorez viața, pentru mine, din 22 începând, oamenii se împart în două categorii: cei care au ieșit în dimineața zilei de 22 să demonstreze știind că riscă să fie împușcați – și care mi-au salvat viața; și sunt cei care au refuzat să protesteze, și care, în concepția mea, au consimțit la ștergerea mea dintre vii. Rudele mele de sânge, spre pildă, nu au demonstrat în ziua de 22: așteptau, cu pusilanimă prudentă, să vadă ce se *mai* întâmplă. Ca mare parte din poporul căruia îi aparțin prin naștere, așteptau și ei ca lucrurile să se hotărască prin *alții*, iar ei doar să profite, într-un sens sau în altul.

Nu voi uita niciodată. Vreau să mai spun că toți cei care au condus arestările, ancheta și detenția nu sunt oameni obișnuiți și nici normali. Sunt criminali cu suspendare, anume salarizați spre a tortura și ucide. Acești oameni au fost crescuți pentru așa ceva și, în marea lor majoritate, își iubesc meseria. Ei vor putea spune mereu că nu și-au făcut decât datoria. Astăzi, ca și când nimic nu s-ar fi întâmplat, se amestecă pe stradă printre

* Dau aici singurele nume de care îmi amintesc: Mihai (student la electronică în primul an), Gradin Bogdan (pe care l-am revăzut în grupul PNȚ la marea demonstrație din 28 ianuarie 1990 și care știu că a făcut apoi parte din grupul de greviști ai foamei din Piața Universității), Gabi Garabet, Andrei Ion, Alecu Ivan Ghilia, Popa Laurențiu, Nicolescu Lucian. Am fost arestat împreună cu Vali Constantinescu și am fost depozitat la IGM în aceeași sală de așteptare cu Mariana Berechet. În rest, nu mai știu nici un nume.

noi: asasinii circulă în România printre fostele și viitoarele lor victime. Ei nu așteaptă decât un nou regim care să le redea posibilitatea legală de a intimida, tortura și ucide.

Dedic acest eseu-memorial tuturor celor care au îndrăznit: iubirea mea către ei se îndreaptă.

21 ianuarie 1990

Text preluat din: Horia Roman Patapievici, *Politice*